

Îmbătrânirea sub capitalism: când seniorii LGBT+ devin invizibili

Cum organizează sistemul economic marginalizarea persoanelor queer vârstnice

Autor : Curt Morgane - Le Girofard

Cercetare : Mery Hemard & Melody Rampath - Le Girofard

Unele tăceri apasă mai greu decât altele.

În spațiile noastre activiste, vorbim mult despre tineri. Despre coming out-uri dificile, primele experiențe la Pride, violența din mediul școlar. Este legitim, este necesar. Dar există o tăcere care străbate comunitățile noastre precum un râu subteran: tăcerea persoanelor vârstnice. Seniorii LGBT+ există. Și totuși, nu îi vedem. Sau, mai degrabă, am învățat să nu îi privim. Dar dacă acest lucru nu este o coincidență? Dacă sistemul nostru economic, prin logica sa capitalistă rece, organizează metodic ștergerea lor din spațiul social?

Problemă: Cum accentuează capitalismul marginalizarea persoanelor LGBT+ vârstnice?

Vom analiza mai întâi modul în care acest sistem promovează un individualism care izolează, cum construiește ageismul ca instrument de selecție socială și, în cele din urmă, cum îi face invizibili în mod specific pe vârstnicii queer, înainte de a prezenta modalități de rezistență.

I. Individualismul capitalist sau organizarea singurătății

Familia ca singura plasă de siguranță... atunci când ai una

Capitalismul, în forma sa avansată, funcționează pe un principiu simplu: individul pe primul loc. Fiecare persoană este responsabilă pentru propriul destin, propriul succes, propria supraviețuire. Solidaritatea colectivă? Vestigii ale unei alte epoci, poveri care sunt reduse, privatizate și transformate în piețe.

În acest vast deșert relațional, o singură instituție rămâne împovărată cu întreaga responsabilitate: familia. Familia este cea care trebuie să aibă grijă de copii, de bolnavi și de persoanele vârstnice. Ea reprezintă ultimul bastion împotriva lipsei unui adăpost, a abandonului și a singurătății.

Dar ce faci atunci când nu ai o familie? Ce se întâmplă atunci când ești respins de familie pentru că ai iubit „greșit”? Ce se întâmplă atunci când îți construiești viața în afara drumurilor bine bătătorite ale heteronormativității?

Așa cum subliniază raportul guvernului canadian privind izolarea socială a seniorilor LGBTQ, multe persoane LGBT+ vârstnice au îmbătrânit cu convingerea că este mai bine să își păstreze orientarea sexuală sau identitatea de gen în secret pentru a-și asigura bunăstarea (Government of Canada, 2018). Această invizibilitate impusă, această nevoie de a se ascunde timp de decenii, are consecințe directe asupra celor din jurul lor: lipsa copiilor, a unui partener recunoscut, a unei rețele familiale extinse. Capitalismul, transformând familia în singura formă de sprijin, îi condamnă la izolare pe cei care nu au acces la ea. Este o selecție socială tăcută, dar necruțătoare.

Valoarea muncii sau sfârșitul utilității sociale

De ce își disprețuiește societatea capitalistă persoanele vârstnice? Răspunsul este crud, dar simplu: pentru că ele nu mai produc. Într-un sistem în care valoarea unei ființe umane este măsurată prin capacitatea sa de muncă, prin integrarea sa în circuitele producției și consumului, pensionarea nu reprezintă o eliberare: reprezintă o marginalizare. O ieșire din lumea celor „utili”.

Persoanele vârstnice devin poveri. Guri de hrănit fără niciun randament al investiției. Corpuri care costă mai mult decât aduc.

Michael Adams, în analiza sa pentru American Society on Aging, afirmă direct: „Ageismul este un sistem care atribuie privilegii sociale, economice și de altă natură. Face parte din instituțiile și cadrele juridice care organizează societatea noastră” (Adams, 2023). Nu este vorba doar despre atitudini individuale. Este ceva structural.

Vedem acest lucru pe piața muncii: după 50 de ani, promovările se opresc, programele de formare dispar și încep concedierile „discrete”. Îl vedem în sistemul de sănătate: plângerile persoanelor vârstnice sunt prea des reduse simplu la „vârstă”, ca și cum îmbătrânirea ar fi, în sine, o boală. Îl vedem în spațiile publice: fără bănci, fără toalete, fără transport accesibil.

Mesajul este clar: v-a venit timpul, acum lăsați-i pe cei tineri să treacă.

II. Identitatea socială pusă la încercare de bătrânețe

Capcana dublei invizibilități

Seniorii LGBT+ nu se confruntă cu o singură formă de marginalizare, ci cu mai multe, care se acumulează, se multiplică și se ciocnesc între ele.

Mai întâi, există ageismul cotidian, acel tip de discriminare care șterge persoanele vârstnice din spațiile publice și din reprezentări. În mass-media, în publicitate, în filme, persoanele vârstnice sunt absente sau reduse la stereotipuri. Atunci când apar, rareori sunt prezentate ca subiecți ai dorinței, ca ființe pasionale, ca persoane pe deplin stăpâne pe viața lor emoțională.

Apoi există invizibilitatea specifică comunităților LGBT+. În mod paradoxal, propriile noastre spații pot reproduce aceste mecanisme de excludere.

Barurile gay, petrecerile lesbiene, spațiile activiste sunt adesea concepute de și pentru tineri. Se vorbește despre dorință, corpuri și lupte — dar rareori despre îmbătrânire. Ca și cum viețile noastre s-ar încheia la 40 de ani. Ca și cum comunitatea nu ar avea memorie.

Desexualizarea persoanelor vârstnice sau moartea socială

Una dintre cele mai tăcute forme de violență exercitate asupra persoanelor vârstnice este desexualizarea acestora. În imaginarul colectiv, sexualitatea aparține tinerilor. Persoanele vârstnice ar fi, chipurile, dincolo de toate acestea, posedând un fel de înțelepciune asexuală care, în cele din urmă, le face „acceptabile”.

Pentru persoanele LGBT+, această violență este amplificată de zece ori. Pentru că identitatea noastră a fost construită istoric în jurul sexualității, al dorinței și al afirmării propriilor corpuri. A trebuit să luptăm pentru a exista ca ființe capabile de dorință. A fi reduși la asexualitate doar din cauza vârstei reprezintă o a doua moarte. Așa cum subliniază Michael Adams: „O perspectivă îngustă asupra orientării sexuale este aceea că aceasta se bazează exclusiv pe dorință și activitate sexuală, în loc să reflecte întreaga gamă de dimensiuni ale vieții umane” (Adams, 2023). Reducerea homosexualității la

actul sexual face invizibile și toate dimensiunile emoționale, romantice și relaționale ale vieții persoanelor vârstnice.

Internalizarea ageismului

Poate că cel mai grav este momentul în care persoanele vârstnice ajung ele însele să creadă ceea ce li se spune. Când internalizează ideea că sunt prea bătrâne pentru a fi activiste, pentru a simți dorință, pentru a exista social.

Acest fenomen al internalizării opresiunii este bine documentat în luptele împotriva rasismului și homofobiei. El funcționează și în ceea ce privește ageismul. Auzind constant că ești o povară, o greutate, o relicvă a unei alte epoci, ajungi să te retragi până la dispariție. Să nu mai ocupi niciun spațiu. Să accepți invizibilitatea ca fiind inevitabilă.

Fredriksen-Goldsen relatează povestea unei femei vârstnice a cărei parteneră de 50 de ani tocmai murise și care voia să își pună capăt zilelor deoarece „nimeni altcineva din lume nu știa despre iubirea lor interzisă” (Fredriksen-Goldsen, 2017). Această poveste datează din anii 1980. Dar câte persoane vârstnice mai trăiesc și astăzi această singurătate absolută?

III. Rezistența la ștergerea din spațiul social

Deconstruirea propriilor noastre prejudecăți

Înainte oricărei acțiuni, există o muncă individuală care trebuie făcută. Cu toții am internalizat prejudecăți legate de vârstă. Le reproducem inconștient prin cuvintele noastre, atitudinile noastre și alegerile noastre activiste.

Deconstruirea ageismului înseamnă, înainte de toate, să învățăm să vedem persoanele vârstnice. Înseamnă să încetăm să le tratăm ca pe un grup separat, care trebuie îngrijit sau „animat”. Înseamnă să le considerăm egali noștri, aliați și participanți deplin la luptele noastre.

Înseamnă, de asemenea, să ne punem sub semnul întrebării propria frică de îmbătrânire. Acest disconfort pe care îl simțim în fața unui corp marcat de trecerea timpului, în fața dependenței, în fața morții. Acest disconfort este unul politic.

Construirea conexiunilor intergeneraționale

Divizarea pe criterii de vârstă este o construcție socială, nu o inevitabilitate. În asociațiile noastre, la evenimentele noastre, în spațiile noastre activiste, trebuie să considerăm includerea persoanelor vârstnice drept o prioritate.

Acest lucru poate fi realizat prin:

- Program adaptat (fără întâlniri la ora 22:00 într-o seară de marți).
- Spații accesibile (atât din punct de vedere fizic, cât și psihologic).
- Conținut care se adresează tuturor (nu doar persoanelor cu vârste între 18 și 30 de ani).
- Spații de împărtășire în care persoanele vârstnice își pot spune poveștile, pot depune mărturie și își pot transmite cunoștințele.

Raportul canadian subliniază importanța încurajării implicării tuturor sectoarelor — public, privat și non-profit — pentru a construi punți între generații (Government of Canada, 2018).

Regândirea locuirii și a spațiilor de viață

Izolarea persoanelor LGBTQ+ vârstnice este, de asemenea, o problemă legată de locuire. Căminele tradiționale pentru vârstnici sunt adesea percepute ca spații ostile, locuri în care oamenii trebuie să se ascundă, să se retragă din nou în „dulap”.

Încep să apară alternative: locuințe de sprijin, co-locuire intergenerațională și locuire participativă. Unele inițiative, precum „casele diversității”, urmăresc în mod specific crearea unor spații în care seniorii LGBTQ+ să poată îmbătrâni înconjurați de persoane asemenea lor, fără a renunța la propria identitate.

Aceste modele sunt încă prea rare. Trebuie să le multiplicăm, să le susținem și să creștem gradul de conștientizare asupra lor.

Combaterea invizibilității în mass-media

Nu putem iubi ceea ce nu putem vedea. Lipsa reprezentării persoanelor vârstnice în mass-media, în cultură și în discursul public contribuie activ la marginalizarea acestora.

Trebuie să cerem reprezentări echitabile și diverse ale îmbătrânirii. Să arătăm persoane vârstnice care simt dorință, care luptă, care creează, care există pe deplin. Să le oferim persoanelor vârstnice o voce în propriile noastre medii activiste. Să transformăm vizibilitatea lor într-o miză politică.

Includerea ageismului în convergența luptelor sociale

Prea des, lupta împotriva discriminării se oprește la o anumită vârstă. Luptăm împotriva homofobiei, rasismului și sexismului — dar uităm că aceste forme de opresiune nu dispar la 60 de ani. Ele se combină, se consolidează reciproc și se transformă.

Adams afirmă acest lucru cu fermitate: „Ageismul și ableismul sunt fenomene structurale care influențează negativ experiențele trăite ale persoanelor LGBTQ+ vârstnice” (Adams, 2023). Luptele noastre trebuie să integreze această dimensiune. Să nu lăsăm persoanele vârstnice în urmă.

Concluzie: A îmbătrâni este o victorie politică.

A îmbătrâni, atunci când ești LGBTQ+, reprezintă o formă de rezistență. Înseamnă că ai supraviețuit anilor în care homosexualitatea era considerată o boală mintală. Înseamnă că ai supraviețuit epidemiei de SIDA fără să fii răpus de ea. Înseamnă că ți-ai construit o viață în afara normelor, împotriva presiunilor societății, reinventând constant noi moduri de a iubi și de a exista.

Capitalismul ar vrea să credem că persoanele vârstnice sunt inutile. Că sunt o povară, o greutate moartă, o investiție proastă. Dar noi știm că valoarea unei vieți nu se măsoară prin productivitate. Persoanele LGBTQ+ vârstnice sunt memoria noastră vie. Ele sunt cele care au deschis drumurile pe care mergem astăzi. Au militat, au iubit, au suferit, au rezistat — adesea în umbră, adesea singure, adesea fără recunoaștere.

Responsabilitatea noastră de astăzi este clară: să nu le uităm. Să le includem în spațiile noastre, în luptele noastre, în viețile noastre. Să luptăm împotriva ageismului așa cum luptăm împotriva tuturor formelor de opresiune. Să transformăm convergența luptelor într-o realitate concretă, care să nu se oprească la o anumită vârstă.

Pentru că a îmbătrâni nu înseamnă a dispărea. A îmbătrâni înseamnă a continua. Iar pentru a construi lumea pe care ne-o dorim, avem nevoie de toate vârstele. O lume în care fiecare își are locul. La orice vârstă.

Pentru a aprofunda subiectul

- Gouvernement du Canada (2018). *Isolement social des aînés : un regard sur les aînés LGBTQ au Canada*. Forum fédéral-provincial-territorial des ministres responsables des aînés.
- Adams, M. (2023). *The Structural Roots of Ageism and Ableism: What It Means for LGBTQ+ Older Adults*. ASA Generations.
- Fredriksen-Goldsen, K.I. (2017). *Dismantling the Silence: LGBTQ Aging Emerging From the Margins*. The Gerontologist, 57(1), 121-128.

